

Refuzul Curții Constituționale a României de a accepta medierea obligatorie în analiza Curții de Justiție a Uniunii Europene. Cauza C-658/23, *Investcapital*

Dragoș Călin

Deși compatibilitatea dreptului Uniunii Europene cu medierea obligatorie a fost în mare parte deslușită de jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (spre exemplu, Hotărârea din 18 martie 2010, pronunțată în cauzele conexe C-317/08, C-318/08, C-319/08 și C320/08, *Alassini și alții*, precum Hotărârea din 14 iunie 2017, pronunțată în cauza C-75/16, *Menini și Rampanelli*), totuși, o nouă cerere de decizie preliminară în domeniu merită amintită, pentru că vine în scopul de a bloca jurisprudența uneia dintre cele mai talibane instanțe constituționale din Europa, respectiv Curtea Constituțională a României, și a debloca o procedură care poate determina degrevarea sistemului judiciar român de milioane de cauze aflate pe rol.

Prin *Decizia nr.266 din 7 mai 2014*, Curtea Constituțională a României a reținut că medierea a fost consacrată în dreptul român odată cu intrarea în vigoare a Legii nr.192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, fiind o modalitate de soluționare a conflictelor pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane specializate în calitatea de mediator, în condiții de neutralitate, imparțialitate, confidențialitate și având liberul consimțământ al părților, prin urmare, o procedură facultativă, informală, amiabilă, confidențială și desfășurată în prezența unui mediator.

Așa cum rezultă din coroborarea art.2 alin.(1) cu alin.(1ind.2) din Legea nr.192/2006, pentru a se adresa instanței cu o cerere de chemare în judecată, pentru litigiile în materiile prevăzute de art.60 alin.(1) lit.a)-f) din legea precitată, legiuitorul a instituit în sarcina justițiabilului o obligație nouă, și anume aceea de a se adresa în prealabil unui mediator, pentru ca acesta să îl informeze despre avantajele medierii.

Curtea Constituțională a României a apreciat că introducerea obligativității informării asupra medierii este în contradicție cu art.21 din Legea fundamentală. Totodată, că în preambulul Directivei 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială se prevede că „medierea ar trebui să constituie o procedură voluntară, în sensul că părțile sunt ele însele responsabile de procedură și o pot organiza după cum doresc și încheia în orice moment.” De asemenea, art.3 lit.a) din directivă definește medierea ca fiind un proces „în care două sau mai multe părți într-un litigiu încearcă, din proprie inițiativă, să ajungă la un acord privind soluționarea litigiului dintre ele (...)”. Art.5 alin.(1) intitulat „Recurgerea la mediere” prevede că „o instanță la care a fost introdusă o acțiune poate, atunci când este cazul și având în vedere toate circumstanțele cazului respectiv, să invite părțile să recurgă la mediere pentru a soluționa litigiul. Instanța poate, de asemenea, invita părțile să participe la o sesiune de informare privind recurgerea la mediere dacă astfel de sesiuni sunt organizate și sunt ușor accesibile.” Ca atare, dispozițiile acestei directive se referă doar la posibilitatea, și nu la obligația părților de a urma procedura medierii, deci nimic obligatoriu referitor la mediere și, cu atât mai puțin, la procedura prealabilă de informare cu privire la avantajele medierii.

Curtea Constituțională a României a constatat că, deși atât legislația națională, respectiv Legea nr.192/2006 și Codul de procedură civilă [art.227 alin.(2) teza finală], cât și Directiva 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului consacră medierea ca fiind o procedură facultativă, alternativă și informală, art.2 alin.(1) din Legea nr.192/2006 prevede că părțile sunt obligate să participe la ședința de informare privind avantajele medierii, sub sancțiunea

inadmisibilității cererii de chemare în judecată, instituită de alin.(1 ind.2) din același articol. Așa fiind, deși medierea este facultativă, totuși ședința de informare privind avantajele medierii este obligatorie, dar obligativitatea participării la informarea despre avantajele medierii reprezintă o îngrădire a accesului liber la justiție, deoarece se constituie într-un filtru pentru exercitarea acestui drept constituțional, iar prin sancțiunea inadmisibilității cererii de chemare în judecată, acest drept este nu doar îngrădit, ci chiar interzis.

Peste câțiva ani, prin *Decizia nr.560 din 18 septembrie 2018*, Curtea Constituțională a admis obiecția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art.I pct.10 [cu referire la art.43 alin.(2 ind.1) din Legea nr.192/2006], ale art.I pct.16 [cu referire la partea introductivă a alin.(1) al art.601 din Legea nr.192/2006] și ale art.I pct.21 [cu referire la art.76 din Legea nr.192/2006] din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.192/2006 sunt neconstituționale.

Curtea Constituțională a României a reținut că dispozițiile criticate - art.I pct.10 [cu referire la art.43 alin.(2 ind.1) din Legea nr.192/2006] din legea supusă controlului de constituționalitate - prevăd că, în cauzele menționate la art.60 ind.1, înainte de introducerea cererii de chemare în judecată, „*părțile vor încerca soluționarea litigiului prin mediere.*” Din interpretarea gramaticală a sintagmei „*vor încerca*” rezultă că părțile unui litigiu sunt obligate să încerce soluționarea litigiului prin mediere. În sens contrar, dacă legiuitorul nu ar fi dorit instituirea obligativității încercării de soluționare a litigiului prin mediere, atunci ar fi folosit sintagma „*pot încerca*”.

Curtea Constituțională a României a constatat că, din interpretarea sistematică a dispozițiilor legii supuse controlului de constituționalitate rezultă că voința legiuitorului a fost aceea a introducerii obligativității încercării de soluționare a litigiului prin mediere, deoarece a modificat și partea introductivă a dispozițiilor art.60 ind.1 din Legea nr.192/2006, stabilind că „*părțile sunt ținute să facă dovada că au încercat procedura medierii*”. Chiar dacă legiuitorul nu a instituit nicio sancțiune pentru neîndeplinirea încercării soluționării litigiului prin mediere, dispozițiile art.43 alin.(2 ind.1) din Legea nr.192/2006, astfel cum au fost modificate prin art.I pct.10 din legea criticată, reprezintă norme imperative onerative, care obligă părțile să încerce soluționarea litigiului prin mediere. Astfel, textul de lege criticat reprezintă o normă care impune părților o anumită acțiune, iar nu o normă permisivă, care ar lăsa la aprecierea părții alegerea unei anumite conduite, și anume aceea de a încerca sau nu soluționarea litigiului prin mediere.

Curtea Constituțională a României a reținut că obligația impusă părților de a încerca soluționarea litigiului prin mediere, chiar și atunci când părțile doresc ca soluționarea litigiului să se facă exclusiv de instanțele judecătorești, apare ca fiind o piedică în calea realizării și obținerii de către cetățean a drepturilor sale în justiție și contravine celor statuate de instanța de contencios constituțional prin *Decizia nr.266 din 7 mai 2014*.

De asemenea, s-a mai observat că textul de lege criticat modifică dispozițiile art.227 din Codul de procedură civilă, care reglementează posibilitatea/facultatea judecătorului de a recomanda părților să recurgă la mediere, și instituie obligația judecătorului de a dispune trimiterea părților la mediere, în cauzele ce pot face, potrivit legii, obiect al medierii (cauze prevăzute la art.60 ind.1 din Legea nr.192/2006) și „*care se află pe rolul primei instanțe de judecată de mai mult de 18 luni de la investirea acesteia, fără a fi soluționate*”, exceptând cauzele în care părțile au încercat soluționarea prin mediere. Or, Curtea Constituțională a României a constatat că această obligativitate a trimiterii părților la mediere, chiar limitată la anumite cauze și în anumite

condiții, este contrară celor statuate prin Decizia Curții Constituționale nr.266 din 7 mai 2014, paragraful 21, care consacră medierea ca fiind o procedură facultativă, alternativă și informală.

Dispozițiile de lege criticate care instituie obligația judecătorului de a dispune trimiterea părților la mediere, în ipotezele prevăzute de lege, îngăduiesc accesul liber al părților la justiție, fiind contrare dispozițiilor art.21 din Constituție, deoarece instituie caracterul obligatoriu al medierii, în aceste cazuri.

În acest context, Judecătoria Sectorului 3 București – Secția civilă, prin încheierea din 2 noiembrie 2023, a dispus sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene, într-o cauză având ca obiect cerere de valoare redusă, în care reclamanta, Investcapital LTD, o societate înregistrată la Registrul Companiilor Malta Financial Services Authority, a cesionat creanța deținută de creditoarea inițială Orange Romania S.A., companie care asigură servicii de telefonie mobilă, creanță pe care o deținea împotriva debitorului SAG. În procedura sumară a cererilor cu valoare redusă, reclamanta a solicitat instanței obligarea pârâtului debitor la plata sumei de 4.652,95 RON, reprezentând debit principal și penalități de întârziere facturate și calculate la cuantumul de 0,5%/zi de întârziere conform contractului, la care se adaugă dobânda legală de la data cesiunii până la plata integrală a debitului.

Pentru acest tip de litigii, dispozițiile art.2 (1 ind.2) din Legea nr.192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator impun îndeplinirea de către reclamant, sub sancțiunea inadmisibilității cererii de chemare în judecată, a obligației de a participa la ședința de informare privind medierea, anterior introducerii cererii de chemare în judecată, sau după declanșarea procesului până la termenul dat de instanță în acest scop, pentru litigiile în materiile prevăzute de art. 60 ind.1 alin. (1) lit. a)-f).

În cauză s-a pus în discuție necesitatea dezlegării problemei de dreptul Uniunii Europene, chiar dacă, la prima vedere, poate cauza nu ar avea legătură cu aplicarea sa. Totuși, atunci când aplicabilitatea dispozițiilor dreptului Uniunii chiar în privința unor situații care nu intră în domeniul de aplicare al acestora a fost determinată de dreptul național al unui stat membru în mod direct și necondiționat pentru a asigura un tratament identic acestor situații și situațiilor care intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii, Curtea consideră că este competentă să interpreteze aceste dispoziții în temeiul articolului 267 TFUE. Această abordare este justificată de interesul de a asigura că dispozițiile dreptului Uniunii primesc o interpretare uniformă [a se vedea printre altele Hotărârea din 18 octombrie 2012, *Nolan* (C-583/10, EU:C:2012:638, punctele 46 și 47, precum și jurisprudența citată), și Hotărârea din 16 iunie 2016, *Rodríguez Sánchez* (C351/14, EU:C:2016:447, punctele 61 și 62). Această jurisprudență sa dezvoltat începând cu Hotărârea din 18 octombrie 1990, *Dzodzi* (C-297/88 și C-197/89, EU:C:1990:360, punctele 35-37), în care Curtea a statuat că este competentă pentru a interpreta, în cadrul unei trimiteri preliminare, o dispoziție de drept al Uniunii atunci când dreptul național al statului membru respectiv face trimitere la conținutul acestei dispoziții pentru a reglementa o situație pur internă a acestuia].

Oricum, însăși Curtea Constituțională a României a constatat că prevederile art. 2 alin. (1) și (1 ind.2) din Legea nr. 192/2006 sunt neconstituționale invocând preambulul Directivei 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială, precum și art.3 și 5 din aceeași Directivă. Așadar, interesul de a asigura că dispozițiile dreptului Uniunii primesc o interpretare uniformă este evident.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene, prin Hotărârea din 18 martie 2010, pronunțată în cauzele conexe C-317/08, C-318/08, C-319/08 și C-320/08, *Alassini și alții*, a stabilit că nici principiile echivalenței și al efectivității, nici principiul protecției jurisdicționale efective nu se opun unei reglementări naționale care impune, pentru astfel de litigii, punerea în aplicare în prealabil a unei proceduri de conciliere extrajudiciară atunci când această procedură nu conduce la o decizie obligatorie în privința părților, nu determină o întârziere substanțială pentru introducerea unei acțiuni în justiție, suspendă prescrierea drepturilor în cauză și nu generează cheltuieli sau generează cheltuieli reduse pentru părți, în măsura în care totuși calea electronică nu constituie unicul mijloc de acces la respectiva procedură de conciliere și sunt posibile măsuri provizorii în cazurile excepționale în care urgența situației le impune. Totodată, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, prin Hotărârea din 14 iunie 2017, pronunțată în cauza C-75/16, *Menini și Rampanelli*, a decis că recurgerea la o procedură de mediere, ca o condiție de admisibilitate a acțiunii în justiție nu este contrară dreptului Uniunii Europene, cu condiția ca o astfel de cerință să nu împiedice părțile să își exercite dreptul de acces la sistemul jurisdicțional. La rândul său, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat, în cauza *Momčilović c. Croației* (nr.11239/11, hotărârea din 26 martie 2015), că procedura prealabilă sesizării instanței vizând încercarea de soluționare amiabilă a litigiului este compatibilă cu Convenția.

Articolul 3 litera (a) din Directiva 2008/52 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială definește medierea ca fiind un proces voluntar, precizând în același timp că acest proces poate fi atât inițiat de părți, cât și impus de o instanță sau prevăzut de dreptul unui stat membru. Articolul 5 alineatul (2) din această directivă prezervă, pe aceeași linie, posibilitatea statelor membre de a prevedea, în temeiul legislațiilor naționale, obligativitatea „recurgerii” la mediere. Această formulare indică, fără ambiguitate, că acestea pot prevedea obligația unei părți de a iniția o procedură de mediere. Astfel cum reiese din considerentul (13) al directivei menționate, caracterul voluntar al medierii rezidă nu în libertatea părților de a recurge sau de a nu recurge la această procedură, ci în faptul că „părțile sunt ele însele responsabile de procedură și o pot organiza după cum doresc și încheia în orice moment”.

Judecătoria Sectorului 3 București a apreciat necesară și autorizarea lăsării neaplicate a soluțiilor incidente ale instanței constituționale, mai ales în contextul specific național, în care nerespectarea acestor decizii poate antrena răspunderea disciplinară a judecătorului cauzei. În consecință, în temeiul art. 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, a sesizat Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu următoarele întrebări preliminare: ”1. Articolul 3 litera (a) raportat la articolul 5 alineatul (2) din Directiva 2008/52 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială cu referire la considerentele (8) și (13) din aceeași Directivă trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări a unui stat membru în temeiul căreia, în anumite tipuri de litigii, precum în situația din litigiul principal, părțile sunt obligate să participe la ședința de informare privind avantajele medierii, sub sancțiunea inadmisibilității cererii de chemare în judecată? 2. Principiul supremației dreptului Uniunii trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări sau unei practici naționale potrivit căreia instanțele naționale de drept comun sunt ținute de deciziile curții constituționale naționale și nu pot, din acest motiv și cu riscul săvârșirii unei abateri disciplinare, să lase neaplicată din oficiu jurisprudența rezultată din deciziile menționate, chiar dacă ele consideră, în lumina unei hotărâri a Curții, că această jurisprudență este contrară articolului 3 litera (a) raportat la articolul 5 alineatul (2) din Directiva 2008/52 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială cu referire la considerentele (8) și (13) din aceeași Directivă? 3. Dată fiind natura litigiului, art. 2 lit. (b), art. 6 alin. (1) și art. 7 alin. (1) din Directiva 93/13, precum și principiile

echivalenței, efectivității și securității juridice trebuie interpretate în sensul că se opun unei interpretări jurisprudențiale a reglementării naționale potrivit căreia, odată stabilit că o clauză privitoare la dobânda contractuală este parțial abuzivă, precum în litigiu pendinte, judecătorul național, din oficiu, poate să limiteze cuantumul acestei dobânzi, reducând clauza penală într-o limită rezonabilă?”.

În România, refuzul introducerii în legislație a medierii obligatorii pare a fi de neclintit. Astfel, pentru a prezenta cele mai recente dezvoltări, la 15 iunie 2023, GEMME – Groupement Européen des Magistrats pour la Médiation – Secțiunea Română a transmis un memoriu către ministrul justiției, arătând că, în condițiile în care în sistemul judiciar există aproximativ 25% posturi vacante pentru judecători și procedurile de admitere sunt dificil de parcurs, iar restricțiile bugetare reprezintă un element serios care poate amâna angajarea personalului auxiliar, necesitatea instituirii prin lege a medierii obligatorii devine o soluție imediată pentru a evita condamnări la Curtea Europeană a Drepturilor Omului determinate de întârzierile firești în soluționarea cauzelor civile *lato sensu*, în coordonatele actuale ale lipsei acute de personal.

În România, există un corp pregătit de mediatori, avocații și notarii publici putând fi, de asemenea, antrenați în proceduri amiabile, iar medierea obligatorie ca o condiție de admisibilitate a acțiunii în justiție este deja legiferată în diverse state ale Uniunii Europene (a se vedea modelul italian, care poate deveni unul viabil și pentru România; modelul implică obligativitatea parcurgerii procedurii medierii anterior sesizării instanței, costurile pentru prima ședință fiind suportate de stat, iar Curtea Constituțională a Italiei a validat constituționalitatea acestui model, prin Decizia nr. 97 din 18 aprilie 2019) și susținută ferm de jurisprudența obligatorie a Curții de Justiție a Uniunii Europene, respectiv a Curții Europene a Drepturilor Omului.

Răspunsul trimis de Ministerul Justiției, printr-unul dintre secretarii săi de stat, a fost în sensul că nu se poate propune un nou proiect legislativ, date fiind deciziile Curții Constituționale a României care au blocat *sine die* medierea obligatorie.

Prin urmare, sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene are un caracter *ultima ratio*, fiind singura speranță a introduce elemente ale medierii obligatorii în România.